

Димчо Дебелянов

„Да се завърнеш в бащината къща”

ТИХИТЕ ВОПЛИ НА ДУШАТА

Сигурно са малко тези, които, знаят, че елегията на Димчо Дебелянов „Да се завърнеш в бащината къща” е написана непосредствено след смъртта на неговата майка. Самият текст не дава основания на читателя да се досети. Стиховете сякаш са нежно послание към живата и вечно чакаща сина си майка светица. За поета тя не може да умре, защото майката е висшето милосърдие за децата. Майчината обич е извисеното съвършенство на любовта. А любовта е безсмъртна.

Конфликтът между мечта и действителност е основен мотив в поезията на символистите. Светът, обитаван от душите, е чист, светъл и хармоничен. А телата са животът на материята. Нейните закони са подчинени и на порядъка, установен от обществото. От един корен са думите тяло и тленно. Един смисъл е скрит в тях – те са пределни във времето. Не могат да надникнат там, отвъд, в пространствата, които са обиталище на душите. Осъзнаването на тази невъзможност е скритият извор на тъгата. Човешкият копнеж към пълното сливане на безсмъртната душа с тленното тяло е изначален. Душата ни е уморена от копнежи.....

Една невъзможна мечта е скрита в подтекста на Дебеляновата елегия – мечтата по жадувания покой в обятията на майката. Няма го вече това убежище на тихата ласка и на нежната душевна топлина. Останал е само споменът. Поетът го преживява като реалност, защото всеки спомен е частица от нашата същност. Смесът на тъгата е в необратимия ход на живота и невъзможността да се повтори това, което е било. Споменът се е превърнал в мечта – да се изживее красотата на мига от миналото сега или някъде в бъдещето. Иначе казано, мечтата и споменът са се слели и мигът – сега е погълнал Времената. Условното наклонение в стиховете е най – точният художествен изказ на тази невъзможност да се преживее още веднъж мечтаното завръщане в лоното на покоя.

„Бащината къща” е образ – символ на свещеното пространство и на чистото време на детството. Всеки от нас носи в душата си спомена за такова завръщане в уютния и спокоен дом. Но поетът символист е избрал най - подходящият миг за своето споменно завръщане – „когато вечерта смирено гасне” – оня залезен миг, в който светлината неусетно си утива, защото слънцето е започнало своя тайнствен път отвъд земята. Душата на скитника странник вече може да намери жадувания покой в мрака на нощта

Особено е усещането за тишината в Дебеляновите стихове. Тя сакаш трябва да ни

напомни за тишината в храма. Невъзможно е там да говориш високо или да се смееш с пълен глас. Кошунство е, защото храмът е пространство за душите, а техният глас е безмълвен, както е безмълвна молитвата на смирения богомолец. Затова и вечерта „смирено гасне“, като че ли готова за своята молитва. И пазвите на нощта са „тихи“, и самата тя е „тиха“. Така нощта се превръща в символ на вечността или на вечния покой за всички „скръбни и нещастни“. Там човекът търси утеха и ласка, захвърлил бремето на „черната уморо“. Тялото се дематериализира, а човекът и вечността се сливат в прегръдка и истинска същност на Битието си изавява чрез живота на човешката душа.

Светът на Димчо Дебелянов е колкото конкретният, видим свят, толкова и светът, където обитава душата. Въпреки споменаването на съвсем реалните „бащина къща“, „двор“, „праг“, „стая“, „икона“ поетът извежда на преден план онова душевно състояние на „радост плаха“, което изпитва майката „пред гостенин очакван“. Тихата радост от завръщането на сина. То не е завръщането на блудния син, както се опитват да ни уверят някои литератори. Защото блудният син се завръща, осъзнал греховете си и търсещ опрощание от бащата, а не от майката. То е завръщане на човека, изстрадал бремето на „безутешни дни“. Не грешникът, нуждаещ се от покаяние, а страдалецът, жадуващ покой, се е завърнал. Така разширеното пространство на метафората дава възможност на всеки от нас да изгради в представите си своя спомен – мечта за собственото си завръщане. И вече знаем, че тежкото и непосилно бреме на живота, преминало далече от бащания дом, се стопява, изчезва при допира със священото пространство на дома. А конкретните реалности – „бащина къща“, „праг“, „майка“, „икона“ – извеждат пред нас дълбоките си символни смисли.

Бащината къща има смисъл на убежище, на закрила от студените бури на живота. Тя е храм за душата и священно обиталище за Големия Дух на Родо. Там са съхранени духовните устои на човека във времето. Прагът символизира прехода от външното пространство където вилнеят злите сили, към вътрешното, священото духовно пространство. Най-гълъбинен е символният смисъл на майката. Тя е най-чистата хармония на любовта. Защото няма по-силна и по-светла обич от майчината. Нейната любов закриля и извисява, приласкава и опрощава. Тя е „усмивка блага“, където можеш съвсем реално да „чезнеш“ - да изчезне земната ти телесна същност и някак си да се извисиш над тоя грешен свят. Другото име на майчината обич е милосърдие.

Не е случайно, че зад прага, в стаята, страдащият несретник пристъпва „смирено“. Да си спомним, че и „вечерта смирено гасне“. Цялата тази „смиреност“ окончателно налага внушението за влизане в храма. Само той може да бъде истинската „последна твоя пристан и заслона“. Молитвено са прошепнати тия „тихи думи в тишината“ и сякаш Духът на завърналия се страдалец е коленичил и е „впил морен поглед в старата икона“. Последният детайл от Божествената реалност – старата икона - е тук, за да

пренесе молитвата за покой от земята към Небето. Стара е иконата, като че ли е дошла някъде от безкрая на времената и сякаш не е сътворена от човешка ръка. И небесна светлина излъчва-светлината на Вярата, Надеждата и Любовета.

Велика е скръбта на сина по изгубената майка. Преселила се е и тя в света на Небесното човечество. Самата тя е в поетическо съзнание е икона. Затова завръщането е възможно само в този чисто духовен план. На спомен и блян едновременно. Така се стига до логическото обяснение на финала, където лирическият герой „изживява” във въображението си в края на своя житейски път.

„... е ли еднакво всички въздух? И как вие не се срамувате, като признавате само три езика и като повелявате, щото всички други народи и племена да бъдат глухи и неми?” В образно-поетична форма, противопоставяйки се на догматичните канони, той успява да защити вечни общочовешки ценности.

Борбата на Кирил за признаване на славянския език като език на богослужението завършва победоносно. В Рим той не само е посрещнат тържествено от папата, но се получава и официално разрешение за богослужение на славянски език, който еква в римските църкви заедно с латинския език. Там Константин приема монашески обет и монашеското име Кирил.

Делото на Константин-Кирил Философ добива не само славянско, но и общочовешко значение, защото то е свързано с високата идея за свобода и равнопоставеност на всички народи. Ето защо образът на светеца, изобразен в „Пространното житие на Константин-Кирил Философ” с такава почит и любов, добива свят ореол на Първоапостол и Първоучител за славянските народи, но и на гиниален духовен водач, който принадлежи на цялото човечество.

Пространното житие на Кирил се смята за първото оригинално житие в старобългарската литература. Чрез агиографска идеализация авторът изгражда образа на един възвишен, гиниален и всеотдаен свят човек. Старобългарският писател призовава своите читатели да следват светеца, да му подражават и като него да се стремят към духовно богатство, морална извисеност и преданост към славянското дело.

